

*Цибуляк А.Г.**

ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР ЯК КЛЮЧОВИЙ РЕГІОН ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗОВНІШНЬОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

На початку ХХІ ст. простір СНД перетворився на центральну складову зовнішньої політики Росії, як основи для проектування глобальної сили через найближчий регіональний простір. Росія чітко артикулює наміри перетворитися в центр або пояс сили, в орбіті якого мають опинитися всі країни СНД. Керівництво Росії й основна частина російського суспільства розглядають нову Східну Європу (Україну, Білорусь, Молдову), Південний Кавказ (Азербайджан, Вірменію та Грузію) й п'ять держав Центральної Азії (Казахстан, Киргизстан, Туркменістан, Узбекистан та Таджикистан) зоною життєвих / пріоритетних інтересів Російської Федерації.

Росія підкреслює, що м'яке домінування не означає повторного об'єднання: Москва не має намірів до відновлення євразійської наддержави або до створення ще одного варіанту Російської імперії. Для Росії головним виступає забезпечення безпеки Російської Федерації через гарантування безпечного оточення в контексті пом'якшення ризиків небезпеки. Очевидно, що Росія прагне забезпечити сприятливі умови для економічної експансії на колишній периферії та забезпечити сильний політичний вплив.

Суттєво змінилися умови поновлення впливу. В стратегії новоутворених держав «пострадянський простір» припинив відігравати центральну, пріоритетну роль, а розвиток отримують нові й більш ефективні стратегічні напрямки. Різновекторність інтересів й орієнтацій економічного, соціального й політичного розвитку, відмінності національно-культурних традицій призвели до формування складної системи взаємин на пострадянському просторі. СНД розпалася на декілька локальних економічних блоків. Більше того, з 2005 р. Росія остаточно відмовилася від центральності СНД як організації інтеграції пострадянського простору, обравши більш гнучкий підхід: замість того, щоб намагатися змусити працювати громіздку конструкцію з дванадцяти держав, вона вирішила зосередитися на чітких російських інтересах, які необхідно просувати й захищати в окремих країнах.

В кожному із вищезазначених регіонів пострадянського оточення Росія має свої специфічні інтереси, але їх можна об'єднати сукупністю таких пріоритетів: по-перше, використання потенціалу пострадянського простору для проектування потенціалу РФ на суміжні регіони Європи, Близького та Середнього Сходу, а відтак для укріплення позицій в світовій політиці; по-друге, максимальне збереження впливу на пострадянському просторі в контексті мінімізації прямих військових загроз з території держав цього простору; по-третє, стабілізація пострадянського простору для мінімізації потенційних загроз, пов'язаних із міжнародним тероризмом, ісламським фундаменталізмом, екстремізмом, наркотрафіком, що є джерелом фінансування цих процесів тощо; по-четверте, отримання економічних переваг на пострадянському просторі в сфері виробничих зв'язків, транспортно-комунікаційних можливостей та торгівлі.

* аспірантка кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Копійка В.В.

Отже, саме в межах даного простору для РФ важливо через військово-політичні механізми забезпечити мінімізацію військових небезпек й забезпечення економічних інтересів в країнах пострадянського простору й в суміжних регіонах.

В такій ситуації для Росії дуже важливим завданням виступає вибір механізмів реалізації інтересів військово-політичної безпеки в регіонах Східної Європи, ЦА та Південного Кавказу, серед яких (1) двосторонні військово-політичні відносини; (2) військово-політичне співробітництво в рамках багатосторонніх систем безпеки (ОДКБ і ШОС) та (3) військово-технічне співробітництво.

Регіон Східної Європи відіграє особливе значення в напрямку забезпечення інтересів військової безпеки Російської Федерації як на пострадянському просторі, так і в контексті взаємин із Європою, і ширше США/НАТО. Основними інтересами РФ в даному просторі є наступні:

- недопущення включення України та Молдови до євроатлантичних структур безпеки, НАТО зокрема, і, як наслідок таких устремлінь, поширення на ці території військової інфраструктури неросійських сил;

- збереження військової присутності в даному регіоні у формі Оперативної групи російських військ та підрозділів, що охороняють склади боєприпасів у Придністров'ї, а також бази Чорноморського флоту РФ у Севастополі після 2017 р.;

- вирішення Придністровського конфлікту із максимальним врахуванням інтересів Росії;

- наближення взаємин із Молдовою та Україною до союзницьких поряд із Білорусією, що визнана такою відповідно до Військової доктрини РФ 2010 р.

Стратегія Росії щодо реалізації даних цілей є комплексною і охоплює як економічні/енергетичні стратегії, так і захист прав російськомовного населення, що може виступати підставою для військового втручання. Геополітичний наступ Росії на Захід, що посилюється після 2008 р. спрямований на закріплення за Росією виключних/привілейованих інтересів на всьому пострадянському просторі.

Питання військової присутності сил РФ на території Східної Європи постійно стоять на порідку денному взаємин Росії із Молдовою та Україною. Росія була і залишається найвпливовішим актором у розв'язанні всіх «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі.

Ситуація навколо Придністров'я використовуватиметься Росією для збереження свого впливу в регіоні, що обов'язково включає військову присутність.

Російсько-грузинський конфлікт 2008 р. забезпечив військово-політичну присутність (4 військові бази) в регіоні Південного Кавказу та можливість посилення впливу у військово-політичній сфері в Чорноморському просторі.

Проекти інтеграції України до НАТО в РФ оцінюються як такі, що складають загрозу військово-політичній безпеці, відтак, з 2005 року Росія переходить до відкритого артикулювання негативних наслідків такої політики України.

Переважна більшість інтересів військово-політичної безпеки Росії концентрується на південному напрямку, що охоплює регіони Південного Кавказу та Центральної Азії. Ці регіони отримують ключове значення в контексті формулювання широкої «південної стратегії» Росії: у забезпеченні воєнної безпеки Росії важливу роль відіграє територія республік, яка знаходиться на перетині трьох театрів військових дій — Європейського, Близькосхідного, Далекосхідного — і на їх території знаходиться низка російських військово-стратегічних об'єктів.

Особливого значення у сфері військово-політичної безпеки набуває енергоресурсний потенціал й транспортно-комунікаційний потенціал ЦА та Південного Кавказу. Росія зацікавлена у постачанні центральноазійських ресурсів у західному напрямку; проводити

більш незалежну від проблематичних держав-транзитерів енергоресурсів на Захід (Україна, Польща, країни Балтії) політику; лишити економічної привабливості низку енергетичних проектів/коридорів, що пропонують США/ЄС та ГУАМ, зокрема транскаспійський проект «Набукко»; закріпити економічні зв'язки з партнерами на сході — Китаєм, Індією.

Росія забезпечує пріоритет у постачанні центральноазіатських ресурсів у західному напрямку; проводити більш незалежну від проблематичних держав-транзитерів енергоресурсів на Захід (Україна, Польща, країни Балтії) політику; лишити економічної привабливості низку енергетичних проектів/коридорів, що пропонують США/ЄС та ГУАМ, зокрема транскаспійський проект «Набукко»; закріпити економічні зв'язки з партнерами на сході — Китаєм, Індією.

Проекти видобування й транспортування енергоресурсів з регіонів Кавказу та ЦА визначають схему військово-політичного перерозподілу (присутність НАТО та військова операція в Афганістані), а також загальну геополітичну ситуацію в Кавказькому та Центрально-азійському регіонах.

Відтак, із стратегічної точки зору контроль над ЦА та Південним Кавказом створює можливості для впливу на ситуацію на Середньому Сході, де розташований Іран, й в Південній Азії, де межують дві ядерні держави Індія і Пакистан, а також вона примикає до двох регіональних зон тривалої нестабільності — Афганістан та Ірак.

В такому середовищі головним інтересом Росії в ЦА й на Південному Кавказі є забезпечення мінімальної стабільності в даному потенційно нестабільному регіоні. Головною загрозою є перспектива політичної дестабілізації в одній або низці країн регіонів, що може призвести до падіння існуючих режимів й перемозі радикальних ісламістів тощо.

Важливою особливістю реалізації інтересів Росії в суміжних регіонах є політика Китаю та США/НАТО.

Література

1. Обзор внешней политики Российской Федерации / Министерство иностранных дел РФ. — 27 марта 2007. — http://www.in.mid.ru/brp_4.nsf/106e7bfcd73035f043256999005bcbbbb/3647da97748a106bc32572ab002ac4dd?OpenDocument
2. Делягин Н. Основы внешней политики России // Наш современник. — 2007. — №9. — С.163-180
3. Багдасарян С. Трансформация постсоветского пространства. // Актуальная политика. — 2007. — 12 октября (http://ap.rau.am/?page=statja&cst_id=257)
4. Власов А. Доминирующая роль России на постсоветском пространстве - прошлое, настоящее, будущее? // Информационно-аналитическое агентство МиК. — <http://www.iamik.ru/?op=full&what=content&ident=502762>